

**Ярослав Антонюк,
Володимир Трофимович**

**ЖИТТЄПИС
СТЕПАНА ЯНІШЕВСЬКОГО – «ДАЛЕКОГО»:
ПРАВДА ДРАМАТИЧНИХ ЗМАГАНЬ**

Монографія

Острог
Видавництво Національного університету
«Острозька академія»
2020

**Yaroslav Antoniuk,
Volodymyr Trofymovych**

**BIOGRAPHY
OF STEPAN YANISHEVSKYI – «DALEKYI»:
THE TRUTH ON DRAMATIC COMPETITIONS**

Monograph

Ostrog
Publishing by the National University
of Ostroh Academy
2020

УДК 94(477.8) «1930/1960»
ББК 63(4 Укр)
А 72

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Острозька академія»
(протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.).*

Рецензенти:

Лисенко О. Є., професор, доктор історичних наук (Інститут історії України Національної академії наук України);

Ленартович О. Ю., професор, доктор історичних наук (Волинський національний університет імені Лесі Українки);

Стельникович С. В., професор, доктор історичних наук (Житомирський державний університет імені Івана Франка).

Антонюк Я. М., Трофимович В. В.

А 72

Життєпис Степана Янішевського – «Далекого» : правда драматичних змагань : монографія. Острог, 2020. 404 с.

DOI 10.25264/27.08.2020

Ця монографія є першим комплексним дослідженням драматичного життєпису діяча українського націоналістичного підпілля та повстанського руху Степана Янішевського, більш відомого як керівника опозиційного до Проводу ОУН на ПЗУЗ Крайового проводу «Одеса», що охоплював значну частину Волині та Західного Полісся. Написана на основі широкого кола невідомих читацькому загалу документів і матеріалів, виявлених, насамперед, у Галузевому державному архіві Служби безпеки України, а також інших центральних і обласних держархівів, вона, разом із тим, віддзеркалює героїчні і водночас драматичні, суперечливі та дражливі сторінки переважно післявоєнної історії українського національно-визвольного руху, в тому числі конфлікти серед керівництва ОУН та УПА на ПЗУЗ, «чистки», здійснювані Службою безпеки ОУН серед місцевого населення й учасників повстансько-підпільного руху, розкол останнього у 1946р., а також методи радянських спецслужб у протиборстві із ним у ході «війни після війни».

Книга повертає із забуття та висвітлює унікальні задокументовані біографічні епізоди і вчинки численних учасників і симпатиків українського самостійницького руху, а також тих, хто боровся з ним, або пішов на співпрацю з його ворогами.

Видання доповнене світлинами з ГДА СБУ, переважна частина яких публікується вперше.

Для науковців, викладачів, студентів, молоді, усіх, хто цікавиться історією українського визвольного руху, життєписами борців за волю України.

**УДК 94(477.8) «1930/1960»
ББК 63(4 Укр)**

© Антонюк Я. М., Трофимович В. В., 2020

УДК 94(477.8) «1930/1960»
ББК 63(4 Укр)
А 72

*Recommended for publication by the Academic Council
of the National University Ostroh Academy
(Protocol № 1 of August 27, 2020).*

Scientific reviewers:

Lysenko O. Y., Professor, Doctor of Historical Sciences (Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine);

Lenartovych O. Y., Professor, Doctor of Historical Sciences (Lesya Ukrainka Volyn National University);

Stelnykovych S.V., Professor, Doctor of Historical Sciences (Zhytomyr State University named after Ivan Franko).

Antoniuk Y. M., Trofymovych V. V.

A 72 Biography of Stepan Yanishevskyy – «Dalekyi» : the truth on dramatic competitions : monograph. Ostrog, 2020. 404 s.

DOI 10.25264/27.08.2020

This monograph is the first comprehensive study of the dramatic biography of the leader of Ukrainian nationalist underground and the insurgent movement, Stepan Yanishevsky, who is better known as the head of the «Odesa» Regional leadership, which was in opposition to the OUN Regional leadership of the Northwest Ukrainian territories and also covered a large parts of Volyn and Western Polissya. It is written on the basis of a wide range of documents and materials unknown to the general public, which were found, first of all, in Sectoral state archive of the Security Service of Ukraine, as well as the other central and regional state archives, at the same time, it reflects the heroic and dramatic, contradictory, and irritating pages of the mostly post-war history of the Ukrainian national liberation movement, together with the conflicts among leadership of the OUN and UPA Northwest Ukrainian territories, «purges» lead by the Security Service of the OUN among the local population and the members of the insurgent underground movement, the split of the latter in 1946 and also the methods of the Soviet special services in the counteraction to it during the «war after war».

The book brings back from oblivion and highlights the unique documented biographical episodes and actions of numerous participants and sympathizers of the Ukrainian independence movement, as well as those who fought against it or cooperated with its enemies.

The publication is supplemented by the photos from the Sectoral state archive of the Security Service of Ukraine and most them are published for the first time.

For scientists, teachers, students, young people, anyone who is interested in the history of the Ukrainian liberation movement, the biographies of fighters for the freedom of Ukraine.

**УДК 94(477.8) «1930/1960»
ББК 63(4 Укр)**

© Antoniuk Y. M., Trofymovych V. V., 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	8
-----------------	---

РОЗДІЛ 1.

Огляд історіографії та джерел

1.1. Стан наукової розробки теми	10
1.2. Джерельна база	13

РОЗДІЛ 2.

Галицько-Подільський період

2.1. Дитинство та юність	22
2.2. Вінницька «крипо»	28

РОЗДІЛ 3.

Від референта СБ ВО «Заграва» до ПСК «Одеса»

3.1. Розбудова СБ на Поліссі	48
3.2. Післяфронтові реорганізації	57
3.3. Протівник «чисток»	88

РОЗДІЛ 4.

Конфлікт між прибічниками «Далекого» та «Смока»

4.1. Розкол на «далеківців» і «смоківців»	114
4.2. «Ліквідатори» проти «глистів»	122
4.3. У вирі роботи та пошуках примирення	153
4.4. «Далеківці» в Києві	172

РОЗДІЛ 5.
Оперативні заходи органів
МДБ-МВС проти «Далекого»

5.1. Наступ органів МДБ на «далеківців»	186
5.2. Дружина Степана Янішевського	192
5.3. Шантажування сім'єю	204
5.4. Операція «Приречені»	232

РОЗДІЛ 6.
Степан Янішевський в ув'язненні

6.1. Арешт	256
6.2. «Далеківці» після «Далекого»	273
6.3. Слідство та судовий процес	288

Розділ 7.
Сім'я «Далекого» після його смерті

7.1. Життя Галини Регези під наглядом КДБ	295
7.2. Доля Юрія Янішевського	315

ВИСНОВКИ	324
-----------------------	-----

БІБЛІОГРАФІЯ	328
---------------------------	-----

ДОДАТКИ	348
----------------------	-----

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР	401
--	-----

ПЕРЕДМОВА

Кадри на ПЗУЗ пережили різні духовні потрясіння в час «чистки», наступу агентури, переболіли стільки страшних трагедій, стільки глибоких пережиттів, що в результаті розвинуло дуже благородні почуття, трепетне і любовне відношення до Організації (вони ж для неї і за неї стільки перестраждали, стільки витерпіли).

Василь Галаса

Після вигнання з України німецьких загарбників на її західних теренах спалахнуло запекле протиборство повстансько-підпільного руху та радянських карально-репресивних органів, що супроводжувалось обопільним насильством, кривавими ексцесами, численними жертвами та стражданнями, безперервним вишукуванням «ворогів» і «підозрілих», основною причиною якого була репресивна політика тоталітарного режиму.

«Війна після війни» належить до найбільш сфальсифікованих періодів новітньої історії України. Вона залишається також надзвичайно заплутаною у науковому відношенні темою, що дає простір для можливих маніпуляцій напівправдивими, а то і фальшивими версіями та міфами, що отруюють атмосферу в суспільстві, втягують у вир кон'юктурних політичних баталій. Неоднозначне сприйняття спільнотами цих подій не лише диктує необхідність накласти табу на політизацію теми визвольного руху, а й поглиблює потребу її ґрунтовної та комплексної розробки, оскільки без неупередженого розгляду феномену ОУН, УПА, ролі їхніх провідників неможливо дати об'єктивну оцінку діяльності українських націоналістів, зрозуміти суспільно-політичні та ідеологічні аспекти боротьби національного руху опору, безкомпромісний, жорстокий характер протиборства.

На сучасному етапі вивчення українського національно-визвольного руху під проводом ОУН та УПА досягло того рівня, коли на події минулого ми можемо поглянути крізь призму персоніфікації. Даючи оцінку певним історичним фактам, усе помітнішою стає роль конкретних осіб, діяльність яких суттєво вплинула на розвиток націоналістичного підпілля.

Прикладом такої непересічної особи є провідник Крайового проводу «Одеса» Степан Янішевський – «Далекий», «Тома», «Богослов». Його особиста позиція та світоглядні переконання призвели у 1946 р. до фактичного розколу підпілля ОУН на території Волині та Західного Полісся. Ці драматичні події знайшли своє відображення у багатьох архівних документах і стали предметом дослідження науковців.

Автори висловлюють щире подяку директору Галузевого державного архіву Служби безпеки України Андрію Когуту за всебічну допомогу у пошуках документів для написання монографії та ректору Національного університету «Острозька академія» Ігорю Пасічнику за сприяння у її виданні.

Розділ 1.

ОГЛЯД ІСТОРІОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛ

1.1. Стан наукової розробки теми

Перша праця, присвячена біографії С. Янішевського, вийшла ще у радянський період. Стаття Олександра Федрицького «Кінець Далекого» була написана на основі спогадів колишніх співробітників органів МДБ. У ній відтворена операція з захоплення ними провідника самопроголошеного Краю «Одеса». При цьому висвітлені основні віхи його життя. Водночас, поряд із реальними подіями із біографії останнього подано чимало вигадок. Наприклад, при описі втечі з Вінниці Степана Янішевського та Миколи Козака, котрого чомусь названо Богданом, автор, для ефектності сюжету, приписував їм вивезення у валізах награвованого золота, серед якого, начебто, були і «вирвані у жертв золоті зуби». Упередженість притаманна усьому тексту. Намагаючись зобразити «Далекого» садистом і водночас боягузом, автор навмисне приховував незручні факти і, навпаки, підкреслював йому вигідні¹. Ця ж стаття О. Федрицького уже під назвою «Поєдинок» вийшла в співавторстві з Т. Гладковим².

На науковому рівні одним із перших конфлікт кінця 1945 – початку 1946 р.р. у підпіллі ОУН (б) на Волині та Західному Поліссі дослідив Валерій Єфіменко. У своїй статті він

¹ Федрицький А. Конец Далекого. *Незримое сражение*. Сборник очерков о чекистах Украины. Львов: Каменяр, 1976. С. 152-160.

² Гладков Т., Федрицький А. Поєдинок. *Со щитом и мечом*. Львов: Каменяр, 1988. С. 34-39.

Навчальне видання

**Ярослав Миколайович АНТОНЮК,
Володимир Васильович ТРОФИМОВИЧ**

**ЖИТТЄПИС СТЕПАНА ЯНІШЕВСЬКОГО – «ДАЛЕКОГО» :
ПРАВДА ДРАМАТИЧНИХ ЗМАГАНЬ**

Монографія

**Комп'ютерна верстка *Наталії Крушинської*
Художнє оформлення обкладинки *Романа Свиначука***

Формат 42х30/4. Ум. друк. арк. 23,48. Обл.-вид. арк. 20,93.
Наклад 300 пр. Зам. № 54–20.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура «Cambria».

Оригінал-макет виготовлено у видавництві
Національного університету «Острозька академія»,
Україна, 35800, Рівненська обл., м. Острог, вул. Семінарська, 2.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 1 від 8 серпня 2000 року.

Виготовлено ФОП видавець Свиначук Р. В.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 27 від 29 липня 2004 року.
Тел. (+38068) 68 35 800, e-mail: 35800@ukr.net.